

Právnická fakulta Masarykovy univerzity

Obor Veřejná správa

Katedra dějin státu a práva

Bakalářská práce

Vývoj vojenské správy na našem území

Ing. Jaroslav Talár

2011/2012

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: **Vývoj vojenské správy na našem území** zpracoval samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu literatury a použitých zdrojů“.

V Blansku dne 28. června 2012

Ing. Jaroslav Talár

Touto cestou velmi děkuji vedoucímu mé bakalářské práce, doc. JUDr. Karlu Schellemu, CSc.,
za odborné vedení, věcné připomínky a laskavý přístup.

OBSAH

Úvod	5
1 Základy vzniku a vývoje vojenské správy první Československé republiky	6
1.1 Československé legie v období 1. světové války	6
1.2 Československé legie v Rusku	6
1.3 Československé legie ve Francii	8
1.4 Československé legie v Itálii	10
2 Vývoj vojenské správy v období první Československé republiky	12
2.1 Československý zahraniční odboj v boji za československou samostatnost	12
2.2 Vývoj vojenské správy po 28. říjnu 1918	13
2.3 Vojenská správa první Československé republiky	15
3 Vznik a vývoj Československé armády v období první Československé republiky	22
3.1 Vznik a vývoj československé armády v letech 1918 - 1938	22
4 Závěr	29
5 Resumé.....	30
6 Zdroje.....	31
6.1 Legislativa.....	31
6.2 Odborná literatura	32
6.3 Časopisy	34
6.4 Akademické práce.....	34
6.5 Elektronické prameny	35

Úvod

Tématem této práce je vývoj vojenské správy na našem území se zaměřením převážně na období první Československé republiky.

Vojenská správa je tradičním odvětvím veřejné správy. Vojenskou správu můžeme charakterizovat jako činnost orgánů veřejné správy, jejichž hlavním úkolem je tvorba a řízení ozbrojených sil státu. Dále se vojenská správa zabývá plánováním obrany státu, operační přípravou a výkonem opatření v národním hospodářství i na všech úsecích veřejného života v zájmu zajišťování obrany státu.¹ Ačkoliv je to charakteristika současně platného zákona č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky, lze tuto definici vojenské správy aplikovat i pro minulost.

Téma vývoj vojenské správy na našem území je tématem obsáhlým a zahrnuje poměrně dlouhé historické období. Proto jsem se rozhodl zaměřit svoji pozornost na období první Československé republiky. Důvodem výběru, tohoto období bylo ukončení celosvětového válečného konfliktu, které vedlo k významným politickým, územním a sociálním změnám. Jednou ze základních změn je rozpad Rakousko-Uherské monarchie a vznik nových státních útvarů. Vznik republiky Československé patří také k novému státnímu útvaru, který vznikl po porážce Rakousko-Uherské monarchie v první světové válce. Nová Československá republika tak prochází zkouškami, které prověřily její životaschopnost a existenci. Tyto zkoušky prověřily i nově vznikající vojenskou správu Československé republiky.

Důvodem, proč jsem si zvolil toto téma bakalářské práce, je moje pracovní zařazení ve vojenské správě současné České republiky a kladný vztah k vojenské historii. Při zpracování této práce jsem analyzoval informace o vzniku a vývoji československé branné moci v souvislosti s historickým pohledem a legislativou.

Při zpracování vybraného tématu jsem vycházel z dostupných monografických publikací, odborných vojenských časopisů a právních předpisů. Práce je rozdělena do jednotlivých kapitol, které chronologicky popisují vývoj vojenské správy v období první Československé republiky. Je zde charakterizován a popsán vývoj ozbrojených sil první Československé republiky, které byly nedílnou součástí vojenské správy.

Cílem této práce je podat ucelený přehled o vývoji vojenské správy na našem území v období první Československé republiky včetně popisu historických událostí, které její vývoj provázely.

¹§ 3 zákona č.222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky ve znění pozdějších předpisů.

1 Základy vzniku a vývoje vojenské správy první Československé republiky

1.1 Československé legie v období 1. světové války

Jednotky zahraničního odboje působící na bojištích první světové války jsou nazývány Československé legie. Tento pojem doznal této podoby až po první světové válce. V období válečného konfliktu byly tyto jednotky označovány jako zahraniční československé vojsko. Československé legie tvořili dobrovolníci z řad Čechů a Slováků žijící v zahraničí nebo to byli přeběhlíci či zajatci rakousko-uherské armády. Legie byly vytvářené hlavně na území Ruska, Francie a Itálie. Odbojové akce řídil politický i vojenský československý zahraniční odboj. Představitelé zahraničního odboje v čele s profesorem T. G. Masarykem považovali zahraniční československé vojenské jednotky za prostředek vzniku samostatného státu.²

Čeští a Slovenští legionáři představovali téměř stotisícovou armádu, tehdy ještě neexistujícího státu, která přispěla k uznání nutnosti rozbití Rakousko-Uherska ze strany politických představitelů dohodových států a k vytvoření samostatné Československé republiky.³ Legie byly organizovány a až na výjimky budovány na základě dobrovolnosti. Po ukončení 1. světové války tvořily základ pro výstavbu československé armády.⁴ Svým statečným jednáním v boji zaplatilo vlastním životem 5 766 Českých a Slovenských legionářů. Československé legie jsou považovány za I. zahraniční vojenský odboj.⁵

1.2 Československé legie v Rusku

Před 1. světovou válkou žilo v Rusku okolo 70 000 Čechů a málo početná slovenská menšina tvořená asi 2 000 osob. Po vypuknutí 1. světové války požádali krajané žijící v Rusku ruské ministerstvoojenství o zřízení českého dobrovolnického oddílu. Žádost byla vyřízená kladně a 18. srpna 1914 byla vydána směrnice ke zřízení československé vojenské jednotky.

² ANTONÍN, Robert, BEZECNÝ, Zdeněk, BROŽOVÁ Věra et al. *Encyklopedie Českých dějin*. 1. vyd. Praha: Reader's Digest Výběr, 2008. s. 346-347. ISBN 978-80-86880-65-5.

³ HANZLÍK, František. *Idea československé státnosti a čs. legie v období I. světové války*. 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2001. s. 6. ISBN 80-7231-085-2.

⁴ MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část první, Na frontách světové války. *Věda-Armáda-Spoločnosť*. 1992. roč. 3. č. 1. s. 99-129.

⁵ ADAMUS, Lubomír, BÍLEK, Jiří. *Reprezentujeme armádu, Prahu i svou vlast (88 zastavení s Čestnou stráží Armády České republiky)*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, PIC MO, 2010. s. 25. ISBN 978-80-7278-542-1.

Československé vojenské jednotky měly tvořit jeden až dva pluky dobrovolníků české a slovenské národnosti. Jejich hlavní činností měl být průzkum proti rakousko-uherské armádě. Jako dobrovolnická jednotka, která byla ekvivalentem ruských domobraneckých oddílů takzvané „družiny“, byla jednotka pojmenována Česká družina.⁶ První rota České družiny byla ustanovena 28. srpna 1914. V následujícím období se z ní vytvořil prapor o čtyřech rotách. Už v říjnu roku 1914 tvořilo Českou družinu 1 100 příslušníků. Příslušníci České družiny vynikali vysokou vojenskou kázní. Příliv zvyšujícího se počtu dobrovolníků do řad našeho vojska způsobil, že bylo nutno přistoupit k organizačním změnám ve struktuře jednotek. K tomu se vytvořila Komise pro vytváření československých vojenských částí. V únoru 1916 byla Česká družina přejmenována na Československý střelecký pluk.⁷ Sloučením prvního a druhého střeleckého pluku vzniká v květnu 1916 Československá střelecká brigáda, kterou v březnu 1917 doplnil třetí československý pluk. Jednotka v tomto složení byla nasazena až v roce 1917, předtím vykonávala průzkumnou činnost na různých úsecích frontu. Českoslovenští legionáři svedli po dobu působení na frontách mnoho bojových střetů. Mezi nejvýznamnější vítězné bitvy patří ta z 2. července 1917 u Zborova a ústupové boje u ukrajinského Bachmače z března 1918.⁸ Po úspěšných bojových vystoupeních získaly jednotky uznání u ruského vojenského velení a vlády. Konečně se změnil postoj k československým vojenským dobrovolnickým jednotkám a ve spojitosti s profesorem T. G. Masarykem, který se v té době nacházel v Rusku, byl povolen nábor v ruských zajateckých táborech. V té době se v těchto táborech nacházelo okolo 200-250 tisíc vojenských zajatců české a slovenské národnosti. Nábor prováděla Správa československých zahraničních vojsk, která nahradila Komisi pro formování československých vojenských částí. Nábořem v zajateckých táborech se podařilo vytvořit početné československé vojsko, které v té době čítalo 31 540 příslušníků české a slovenské národnosti.⁹ V druhé polovině roku 1917 tak vznikly čtyři pluky II. divize, je založen 4. pluk I. divize, je vytvořeno dělostřelectvo a ženijní rota. Zásahem profesora T. G. Masaryka vydává stan nejvyššího velitele ruských front 9. října 1917 rozkaz o zřízení československého armádního sboru s náhradní

⁶ MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část první, Na frontách světové války. *Veda-Armáda-Spoločnosť*. 1992. roč. 3. č. 1. s. 99-129.

⁷ JAKL, Tomáš, et. al. *Zborov 1917-2007*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2008, s. 6. ISBN 978-80-7278-462-2.

⁸ ROUŠAR, Jaroslav. *Česká republika a její profesionální armáda*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2006. s. 27. ISBN 80-7278-312-2.

⁹ MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část první, Na frontách světové války. *Veda-Armáda-Spoločnosť*. 1992. roč. 3. č. 1. s. 99-129.

brigádou. Tyto složky velitelsky podléhaly ruské armádě, ale politicky Odbočce Československé vojenské rady.¹⁰

Komplikace československého vojska rozmístěného na Ukrajině nastaly po vítězství Velké říjnové socialistické revoluce. Československé vojsko v Rusku tak nemohlo být použito k účelům, pro které bylo formováno, to je k boji proti Rakousku a Německu. Československým legiím zbývaly fakticky tři možnosti. První znamenala přidat se k vítězné bolševické revoluci, pomoci při vnitřní organizaci rozvrácené země a s její novou armádou opět bojovat proti Rakousko-Uhersku a Německu. Druhou možností bylo zasáhnout na druhé straně občanské války proti bolševikům, pomoci v jejich porážce a následně obnovit protiněmeckou frontu. Třetí možnost znamenala zachovat přísnou neutralitu vůči vnitřním poměrům v Rusku, odchod z ruského území a vystoupení proti Rakousko-Uhersku na nejsnáze dosažitelné spojenecké frontě. Pro řešení třetí možnosti se rozhodl profesor T. G. Masaryk a drtivá většina československých legionářů.¹¹

Sovětské vrchní velení nemělo vůči řešení T. G. Masaryka žádné námitky a tak 20. února 1918 začíná přesun našeho vojska na Rusi, který je z historického pohledu známý jako Sibiřská anabáze.¹² Přesun legií po sibiřské železniční magistrále a jejich částečné odzbrojení bylo dáno podpisem tzv. Penzské dohody mezi Odbočkou Československé národní rady v Rusku a sovětskou vládou z konce března 1918. Dohoda dávala určitou naději, že ruské legie budou přepraveny z Vladivostoku na západní frontu. Do bojů legie nakonec nezasáhly (ukončení války 11. 11. 1918). Přispěla k tomu dlouhá a komplikovaná přeprava transsibiřskou magistrálou. Evakuace posledních československých dobrovolníků z Ruska byla ukončena až v září 1920.¹³

1.3 Československé legie ve Francii

Cesta k vytvoření československých legií ve Francii byla složitá. Ve Francii žila před vypuknutím 1. světové války česká menšina v počtu okolo 2 000 osob. Působily zde mnohé zábavné, vzdělávací i odborné spolky a sdružení. Mezi nejaktivnější patřily spolky Rovnost

¹⁰KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha, 1938. s. 98.

¹¹HANZLÍK, František. *Idea československé státnosti a čs. legie v období I. světové války*. 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2001. s. 49-50. ISBN 80-7231-085-2.

¹²KUDELA, Ivan. Anabáze ruských legií 1918-1920, *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 1/2004. 1. března 2004, roč. XIII, číslo 1, s. 161-162. ISSN 1210-3292.

¹³JAKL, Tomáš, et. al. *Zborov 1917-2007*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2008, s. 74. ISBN 978-80-7278-462-2.

a Sokol.¹⁴ První československou jednotkou vytvořenou na území Francie se stala Compagnie Nazdar.¹⁵ Dnem vzniku jednotky je 22. srpen 1914, kdy se dostavilo k odvodům okolo 300 československých dobrovolníků. Většina z nich neměla francouzské občanství a tak byli zařazeni do cizinecké legie. Stali se tak příslušníky první roty praporu „C“ pluku cizinecké legie v počtu 250 mužů. Ostatní byli převeleni k jiným útvarům cizinecké legie, do Alžíru a do Maroka.¹⁶ Dne 12. října 1914 byl předán compagnii Nazdar rotný praporek a složila slavnostní vojenskou přísahu. Následně 23. října 1914 odjíždí rota Nazdar na úsek frontu u Champagne.¹⁷

V listopadu 1914 byla rota Nazdar včleněna do vyšší jednotky cizinecké legie, zvané Marocká divize a bojovala v první linii, kde utrpěla první ztráty. Jednotka byla doplněna českými dobrovolníky z Velké Británie, kde jim byl vstup do britské armády zamítnut. Zásadním zlomem existence roty Nazdar byla ofenzíva v oblasti Arrasu. Jednotka utrpěla značné ztráty a po stažení z fronty přestala existovat. Proto je v únoru 1916 ustanovena Národní rada zemí českých, která se snažila vytvořit větší dobrovolnické jednotky a jejich činnost zaměřit mimo cizinecké legie.¹⁸

V roce 1917 bylo obnoveno, jednání o vytvoření našeho vojska ve Francii z českých a slovenských dobrovolníků, kteří měli být převezeni z Ruska. Jednání v Petrohradě vedl profesor T. G. Masaryk a v Paříži dr. E. Beneš. Průběh jednání byl úspěšný a v první polovině listopadu přijel první ruský transport do Francie s 1 200 československými dobrovolníky.

Další jednání, které dr. E. Beneš spolu s generálem M. R. Štefáníkem, bylo vedeno s francouzskou vládou od června 1917. Z jednání vzešel dekret o zřízení autonomní československé armády ve Francii podepsaný dne 16. prosince 1917. Dekret stanovil, že Československá národní rada plně odpovídá za politické řízení armády. Po vojenské stránce československá armáda podléhala i nadále vrchnímu velitelství francouzské armády. Začátkem roku 1918 se vrchním velitelem československého vojska ve Francii stal francouzský generál

¹⁴HANZLÍK, František. *Idea československé státnosti a čs. legie v období I. světové války*. 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2001. s. 59. ISBN 80-7231-085-2.

¹⁵Název jednotky byl odvozen od pozdravu jejich příslušníků.

¹⁶HANZLÍK, František. *Idea československé státnosti a čs. legie v období I. světové války*. 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2001. s. 60. ISBN 80-7231-085-2.

¹⁷KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha, 1938. s. 91.

¹⁸MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část první, Na frontách světové války. *Veda-Armáda-Spoločnosť*. 1992. roč. 3. č. 1. s. 99-129.

Pierre Thiébaud Charles Maurice Janin, který byl i v čele Československého generálního štábu při Československé národní radě v Paříži.¹⁹

Dobrovolníci přepraveni z Ruska, Rumunska, USA, Cizinecké legie a ze zajatců ze Srbska vytvořily dva pěší pluky, byl to 21. a 22. pěší pluk. Před odchodem na frontu dostal 21. pěší pluk prapor věnovaný městem Paříž. 29. června vydala francouzská vláda nótu, v níž uznává Československou národní radu jako základ příští československé vlády a právo československého národa na samostatnost.²⁰ V průběhu září byly pluky staženy z fronty a došlo k jejich sloučení v I. československou střeleckou brigádu dnem 16. září 1918. Brigáda byla nasazena v bojích u Vouziers a Terronu. Velitelem brigády byl ustanoven plukovník A. Ch. Philippe.²¹

1.4 Československé legie v Itálii

Zrod československého zahraničního vojska v Itálii, byl nejsložitější. Neexistovala zde žádná početná kolonie krajanů jako v Rusku a ve Francii. Také italská vláda nebyla nakloněna našemu osvobozeneckému hnutí a odmítala povolit výstavbu československého zahraničního vojska ze zajatců.²²

Po zdoluhavých jednáních Československé národní rady se podařilo začátkem ledna 1917 umístit zajatce české a slovenské národnosti zvlášť od ostatních zajatců rakousko-uherské armády. Ke splnění tohoto požadavku byl pro tyto zajatce vyčleněn zajatecký tábor Santa Maria Caapua Vetere. 15. ledna vznikl v tomto táboře Československý dobrovolnický sbor. Jednalo se o nevojenskou jednotku, čímž byly vytvořeny předpoklady pro pozdější vznik československých vojenských jednotek.

První československé vojenské jednotky, které v Itálii vznikly, byly dobrovolnické průzkumné skupiny. Vytváření těchto jednotek započalo už v září 1917. Na přelomu let 1917 a 1918 byly výzvědné skupiny československých průzkumníků u všech italských polních armád. Celkem působilo na italské frontě 9 rot o celkovém počtu 1 600 dobrovolníků.²³

¹⁹KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha, 1938. s. 100-101.

²⁰Tamtéž s. 91-109

²¹MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část první, Na frontách světové války. *Věda-Armáda-Spoločnosť*. 1992. roč. 3. č. 1. s. 99-129.

²²HANZLÍK, František. *Idea československé státnosti a čs. legie v období I. světové války*. 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2001. s. 69. ISBN 80-7231-085-2.

²³MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část první, Na frontách světové

Vytvoření československých bojových jednotek z několika tisícovek českých zajatců nebylo italskou vládou povoleno. V únoru 1918 vydalo italské velení rozhodnutí o ustanovení československých pracovních praporů. Tento krok nebyl konzultován s Československou národní radou v Paříži, která v tom viděla oddalování skutečných bojových jednotek. Až podpis dohody z 21. dubna 1918 mezi generálem M. R. Štefánikem a italskou vládou povoloval zřízení samostatného československého vojska v Itálii.²⁴ V srpnu 1918 italská vláda oficiálně uznala Československou národní radou v Paříži jako vládu budoucího československého státu. Velením československých vojenských jednotek byl pověřen generál Andrea Graziani. 8. července 1918 vzniká v Itálii 6. československá divize, tvořena čtyřmi pluky s číselným označením 31 až 34.²⁵ V průběhu dalších bojových akcí divizi doplnil 35. střelecký pluk a 39. výzvědný pluk. V průběhu srpna se divize přesunula na frontu do prostoru Altissimo, kde zaujala obranné postavení na kótě Doss Alto, které po těžkých bojích ubránila. Mezi významné akce československých legionářů patří jejich bojová účast na italské ofenzivě na řece Piávě nebo u Monte di Val Bella.

Italské legie začaly přesun do nově vzniklé Československé republiky 11. prosince 1918. Jako první dorazili do republiky příslušníci 39. pluku, kteří tvořili ochranu profesora T. G. Masaryka. Poslední transport vypravený z Itálie odjel 26. prosince 1918.²⁶

Na území Itálie byly vytvořené tzv. domobranecké prapory. První část těchto jednotek byla tvořena československými zajatci rakousko-uherské armády, kteří padli do italského zajetí v posledních dnech války. Druhá část byla tvořena ze zajatců, kteří dříve odmítli vstoupit do legií, ale po vzniku Československé republiky jim nastala povinnost nastoupit řádnou vojenskou službu. Organizování praporů bylo započato v prosinci 1918 a poslední byl zformován v srpnu 1919. Počet těchto praporů se ustálil na počtu 55 s celkovým počtem 55 000 mužů. Hlavní velitelství těchto jednotek bylo zřízeno v severoitalském Gallarate. Přesun domobraneckých praporů do vlasti začal v dubnu 1919, kde vykonávali posádkovou, asistenční a pohraniční službu. Některé prapory se po návratu účastnily bojů na Slovensku. Prapory domobrany jsou také nazývány druhou československou armádou.²⁷

války. *Věda-Armáda-Spoločnosť*. 1992. roč. 3. č. 1. s. 99-129.

²⁴KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha, 1938. s. 101.

²⁵MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část první, Na frontách světové války. *Věda-Armáda-Spoločnosť*. 1992. roč. 3. č. 1. s. 99-129.

²⁶Tamtéž s. 99-129.

²⁷KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha, 1938. s. 108.

2 Vývoj vojenské správy v období první Československé republiky

2.1 Československý zahraniční odboj v boji za československou samostatnost

Skončením 1. světové války nastaly pronikavé mocenské a územní změny. Právě válka dala možnost tyto změny realizovat. Z mapy Evropy zmizela stará Rakousko-Uherská monarchie, aby tak dala vzniknout novým státním útvarům. Jedním z takových států, které byly vytvořeny na troskách bývalé Rakousko-Uherské monarchie, je Československá republika.²⁸

Boj o samostatný československý stát započal již dlouho před ukončení války. Představitelem boje za národní svobodu se stal profesor T. G. Masaryk, který od roku 1915 působil v zahraničí, kde 6. července pronesl první politický projev zaměřen vůči Rakousko-Uhersku, kterému vyhlásil válku jménem českého národa. Po dlouhých jednáních došlo k založení Českého zahraničního komitétu, který sdružoval všechny české korporace v zahraničí. V listopadu prvně vzešel požadavek vytvoření samostatného československého státu. V únoru 1916 je Český zahraniční komitét přeměněn v Českou národní radu. Příchodem generála M. R. Štefánika je název změněn na Československou národní radu. Úkolem Československé národní rady bylo vyvíjet snahu na vytvoření samostatné československé armády v zahraničí. Hlavním úkolem její činnosti však bylo utvoření samostatného československého státu. Dlouho se Československá národní rada snažila získat potřební kredit dohodových vlád. Změna nastala až v důsledku výrazných bojových vystoupení československých dobrovolníků v armádách dohody.²⁹

Už 6. ledna 1918 se sešel Generální sněm českých poslanců, který přijal tzv. Tříkrálovou deklaraci. Deklarace měla realizovat právo českého národa na samostatnou státní existenci a bezvýhradně zakotvila požadavek spojení Čechů a Slováků v jeden státní útvar. Začátkem roku 1918 vyvrcholila i zahraniční aktivita zahraničních složek vedená profesorem T. G. Masarykem. V květnu 1918 byla podepsaná tzv. Pittsburská dohoda za účasti profesora T. G. Masaryka a představitelů českých a slovenských krajanských spolků ve Spojených státech amerických. Dohoda usilovala o spojení Čechů a Slováků ve společný stát. Dalším významným mezníkem je uznání Národní rady v červnu nejprve ve Francii a pak i ostatními mocnostmi „jako nejvyššího

²⁸KAPRAS, Jan, et. al. *Idea Československého státu*. Lidové vydání. Národní rada československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha 1936. s. 251.

²⁹SCHELLE, Karel. *Organizace československého státu v meziválečném období (1918-1938)*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. s. 13. ISBN 80-86861-92-9.

orgánu, který spravuje všechny zájmy národa, a jako první základ budoucí vlády československé“. Dne 17. října 1918 profesor T. G. Masaryk doručil prezidentu W. Wilsonovi tzv. Washingtonskou deklaraci. Deklarace je „*Prohlášení nezávislosti československého národa jeho prozatímní vládou československou*“. Následně 24. října oznámil dr. E. Beneš vládám Dohody (Spojené království, Francie, Itálie a Spojené státy americké), že byla ustanovena první vláda československého státu. Nejvýznamnějším dnem se pak stal 28. říjen 1918, kdy Národní výbor v Praze vyhlásil samostatnou Československou republiku.³⁰

2.2 Vývoj vojenské správy po 28. říjnu 1918

Rozhodným dnem pro český a slovenský národ byl 28. říjen 1918, kdy v Praze Národní výbor vyhlásil samostatný československý stát. Národní výbor se změnil v zákonodárny sbor samostatného Československa.³¹ Prvním přijatým zákonem československého státu byl zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. Narychlo připravený zákon, který je běžně nazýván „recepční normou“, schválilo plénum Národního výboru v Praze dne 28. října 1918. Podle znění zákona „*veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají v platnosti*“ a v návaznosti bylo stanoveno, že „*veškeré úřady samosprávné, státní i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení*“. Důvodem těchto vyhlášení bylo zamezit chaosu a pokračovat v běžné činnosti všech správních orgánů a klidní přechod nového zřízení.³²

Aplikace tzv. recepce rakousko-uherského řádu se realizovala ve všech oblastech tvořícího se československého státu bez větších problémů. Zásadní problém nastal při realizaci těchto norem ve vojenské správě. Důvodem byla skutečnost, že vedle společného rakousko-uherského vojska zde existovaly ještě speciální složky, kterými byly rakouská a uherská zeměbrana a rakouská a uherská domobrana, které se řídily zvláštními nařízeními a vojenskými služebními předpisy. Situace byla velice komplikovaná hlavně z důvodu jak dát do souladu existující právní normy recepce rakousko-uherského řádu s vlastními ustanoveními zahraničních vojenských orgánů. Sloučení těchto norem se jevilo jako nereálné. Vystala tady nutnost vytvořit pro

³⁰SCHELLE, Karel. *Vývoj veřejné správy v letech 1848 - 1948*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s. 77-79. ISBN 80-86432-25-4.

³¹SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2008. s. 56. ISBN 978-80-87071-92-2.

³²SCHELLE, Karel. *Vývoj veřejné správy v letech 1848 - 1948*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s. 80. ISBN 80-86432-25-4.

potřeby vojenské správy nové československé normy, které by vyhovovaly nově vzniklým poměrům.³³

Po 28. říjnu 1918 se stal nejvyšší vojenskou institucí Výbor pro národní obranu, který byl zřízen při Národním výboru. Výkonným orgánem byl jmenován vrchní správce československých vojsk, v jehož čele stanul starosta České obce sokolské dr. Josef Scheiner. Národní výbor 30. října jmenoval polního podmaršálka Diviše vrchním velitelem československé branné moci, který převzal veškeré povinnosti bývalého vojenského velitelství v Praze a byl podřízen vrchnímu správci československých vojsk. Spojením funkce vrchního správce československých vojsk a vrchního velitele československé branné moci vzniklo vrchní vojenské velitelství. V té době složky rezortu obrany podléhaly dvěma ministerstvům. Bylo to ministerstvo války, v jehož čele stál generál M. R. Štefánik a ministerstvo obrany s ministrem Václavem Klofáčem. Po smrti generála M. R. Štefánika dne 4. 5. 1919 ministerstvo války zaniká. V té době začíná budování samostatného ministerstva obrany Československé republiky. Vydáním zákona č. 2/1918 Sb. z. a n. ze dne 2. listopadu 1918, jímž se zřizují nejvyšší správní úřady ve státě československém, činnost ukončily Výbor pro národní obranu i vrchní vojenské velitelství. Tímto zákonem vznikl Úřad pro správu národní obrany, který vzhledem k protirakouským náladám nepoužil název ministerstvo. V průběhu dalšího období se Československo k názvu ministerstvo vrátilo. Veškeré úkoly zaniklých vojenských orgánů jsou převzaty ministerstvem národní obrany, které se stalo ústředním orgánem pro činnost vojenské správy na území Československa. Velitelská působnost ministerstva byla podřízená prezidentu republiky jako vrchnímu veliteli československé branné moci.³⁴

³³KOL. AUTORŮ. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Ministerstvo obrany ČSR. Praha: Orbis 1938. s. 71.

³⁴SCHELLE, Karel. *Dějiny českého ústavního práva*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2010. s. 94-95. ISBN 978-80-7418-067-5.

2.3 Vojenská správa první Československé republiky

Vojenská správa se vyvíjela společně s československým vojskem, kterého vznik se datuje ještě před 28. říjen 1918. Základem byla československá legionářská armáda.³⁵ Československou legionářskou armádu tvořily hlavně ruské, francouzské a italské legie. Vznikem republiky se k těmto legiím připojilo tzv. domácí vojsko zformované z příslušníků bývalé rakousko-uherské armády. Významnou složkou domácího vojska byli českoslovenští dobrovolníci, kteří byli specifikováni podle směrnice ministerstva obrany z 23. července 1938 jako „*osoby, které ač vojenskou službou povinny nebyly, dobrovolně se v době od 28. října 1918 do 31. července 1919 k jejímu konání přihlásily*“.

Ústřední správní orgán představovalo ministerstvo obrany, kterého součástí byl i hlavní štáb československé branné moci. Vznikl na základě rozkazu vrchního velitele generála Maurice Césara Josepha Pelléa z 12. července 1919³⁶, kde se koncem roku 1921 soustředily všechny velitelské správy v tomto hlavním štábu. Štábu podléhalo pět oddělení. Jednalo se o organizační, zpravodajské, operační, etapní a školské a výcvikové oddělení. Jedním z hlavních úkolů hlavního štábu byla příprava obrany státu. Vedením úřadu byl pověřen náčelník hlavního štábu československé moci a jeho zástupci. V třicátých letech, kdy se zhoršila mezinárodně politická situace, byl hlavní štáb doplněn o sekretariát obrany státu a Ředitelství opevňovacích prací.³⁷

Prvním náčelníkem hlavního štábu se stal vedoucí francouzské vojenské mise generál Maurice César Joseph Pellé a po něm generál Eugène Desiré Antoine Mittelhauser. Dnem 1. ledna 1926, vstoupilo v platnost nařízení prezidenta republiky profesora T. G. Masaryka o změně působnosti francouzské mise na funkci poradní a do funkce náčelníka hlavního štábu byl jmenován generál Jan Syrový.³⁸

V prvních letech své existence procházelo Ministerstvo národní obrany řadou organizačních změn. Definitivní podobu po organizační stránce dosáhlo Ministerstvo národní obrany až v roce 1927.

Ministerstvo bylo členěno na odbory, zvláštní postavení představoval presidiální odbor, který se staral o záležitosti společné pro celé ministerstvo. Odbor byl rozdělen na tři samostatná

³⁵§ 2 zákona 462/1919 Sb. z. a n., o půjčování míst legionářům.

³⁶BŘACH, Radko, *Generál Maurice Pellé. První náčelník hlavního štábu čs. branné moci*, Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2007. s. 87. ISBN 978-80-7278-380-9.

³⁷SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2008. s. 355. ISBN 978-80-87071-92-2.

³⁸STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády Generální štáb 1919-2009*, Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2009. s. 16-19. ISBN 978-80-7278-515-5.

oddělení. Bylo to vojenské oddělení spravující osobní agendu, politické oddělení se zabývalo nařízeními a opatřeními pocházejícími ze zasedání vlády a Národního shromáždění. Administrativní oddělení bylo činné v oblasti vydávání úředních publikací. Kromě presidiálního odboru se organizační struktura Ministerstva národní obrany skládala z následujících šesti odborů:

1. Všeobecně vojenský odbor spravující záležitosti pěchoty, jezdeckta, tankových jednotek, zdravotnické, veterinární, doplňovací, duchovní a justiční služby.
2. Dělostřelecký a zbrojní odbor zajišťující fungování dělostřelectva a samostatných útvarů zvláštních bojových prostředků.
3. Letecký odbor zabývající se záležitostmi vojenského letectva a jednotek protivzdušné obrany.
4. Technický odbor spravující záležitosti železničního, telegrafního a ženijního vojska a stavební a ubytovací služby.
5. Správní odbor³⁹ činný v oblasti organizačních záležitostí a v oblasti platové a rozpočtové politiky.
6. Politicko-právní odbor zajišťující legislativní činnost ministerstva, připravoval návrhy zákonů a vznášel k nim připomínky, vedl osobní agendu, řešil pracovně právní vztahy.

Všechny jmenované odbory se také zabývaly organizací, mobilizační přípravou, zajišťovaly zbraně a zbrojní materiál, řídily hospodaření s ním a vedly jeho evidenci.⁴⁰

Ministerstvo národní obrany zřídilo i další zvláštní orgány, které byly přímo podřízené ministrovi nebo náčelníkovi hlavního štábu.

K přímo podřízeným ministerstvu patřil Generální inspektor československých vojsk, později přejmenovaný na Generální inspektorát branné moci. Generální inspektor byl pomocným a poradním orgánem ministra, prováděl kontrolní činnosti zejména v oblasti kázně a plnění služebních předpisů. Dnem 1. ledna 1937 došlo v souvislosti s neutěšenou bezpečnostní situací státu k výraznému rozšíření jeho pravomocí a byli zřízeni inspektoři jednotlivých zbraní. Hospodářská správní kontrola ministerstva byla pověřena prováděním správní inspekce. V roce 1925 byla nahrazena kontrolním sborem vojenské správy.⁴¹

³⁹ V roce 1937 byl přejmenován na Intendanční odbor.

⁴⁰ LÁNÍK, Jaroslav. *Ministerstvo obrany* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2012 [cit. 2012-06-20]. Ministerstvo obrany 1918 -1989. Dostupné z WWW: <<http://www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/historie/ministerstvo-obrany-1918-1989-5316/>>.

⁴¹ SCHELLE, Karel et al. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 270. ISBN 978-80-7380-203-5.

Přímo ministrovi byla podřízena Kancelář československých legií. Ta vznikla již v listopadu 1918 a jejím úkolem bylo vést evidenci legionářů a usnadňovat jim přechod do normálního života. Kancelář se také ujímala válečných invalidů a pozůstalých po padlých legionářích, vedla fondy založené pro jejich podporu a shromažďovala materiál pro knižní zpracování jejich osudů. Při Kanceláři československých legií byl zřízen Evidenční úřad československých zahraničních vojsk, k zajištění veškeré legionářské evidence. V roce 1920 vznikl Likvidační úřad československých zahraničních vojsk, jenž měl na starosti likvidaci všech zařízení našich zahraničních vojsk, zejména Československého vojska na Rusi.⁴²

V prosinci 1932 byl zřízen armádní poradní sbor. Řešil zásadní otázky organizace armády, jejího výcviku a mobilizace. Skládal se z dvanácti řádných a tří mimořádných členů. Předsedou byl ministr a místopředsedou generální inspektor branné moci.⁴³

Nacistická hrozba, která sužovala Evropu vedla k přijetí zákona č. 131/1936 Sb. z. a n., o obraně státu, byl přijat 13. května 1936 a zavedl v právní soustavě Československé republiky nový pojem, tzv. brannou pohotovost státu a také legalizoval vznik Nejvyšší rady obrany státu, která tady existovala už od roku 1924. Nejvyšší rada obrany státu sloužila k přípravě a organizaci obrany státu. Předsedou byl předseda vlády a ostatní členové rady byly jmenováni prezidentem republiky z řad ministrů. Jejího jednání se vždy účastnili jako odborníci s poradním hlasem generální inspektor branné moci a náčelník hlavního štábu.⁴⁴

Zmíněný zákon č. 131/1936 Sb. z. a n., o obraně státu obsahoval velké množství opatření, která směřovala ke zkvalitnění obranyschopnosti republiky. Tato opatření se týkala podniků důležitých pro obranu státu, oblastí pohraničního pásma, zpravodajských opatření, cenzury, vynálezů a patentů, staveb důležitých pro obranu státu a dalších opatření.

K zajištění obrany státu byl zřízen speciální bezpečnostní sbor Stráž obrany státu. Vznik stráže byl na podnět armády, která se snažila zapojit všechny ozbrojené složky do ochrany státní hranice na základě vládního nařízení č. 270/1936 Sb. z. a n., o stráži obrany státu ze dne 23. října 1939. Stráž tvořili příslušníci četnictva, státní policie, obecní policie, finanční stráž a armády. Byla podřízená ministerstvu vnitra. V míru měla stráž obrany státu rámcové složení, což znamenalo, že u určených okresních úřadů došlo ke zřízení velitelství jednotlivých praporů, které byly podřízeny svým resortním ministerstvům, a to ministerstvu vnitra, ministerstvu národní

⁴²SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2008. s. 356. ISBN 978-80-87071-92-2.

⁴³SCHELLE, Karel et al. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. s. 270. ISBN 978-80-7380-203-5.

⁴⁴SCHELLE, Karel. *Organizace československého státu v meziválečném období (1918-1938)*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. s. 357. ISBN 80-86861-92-9.

obranu a ministerstvu financí. Úkolem stráže obrany státu byla ochrana neporušitelnosti státní hranice, spolupůsobení při udržování veřejného pořádku, klidu a bezpečnosti.⁴⁵ Problém ovšem byl, že finanční stráž střežila hranici spíše z hlediska celního, než bezpečnostního.⁴⁶ V květnu roku 1938 tvořila stráž obrany státu 27 710 příslušníků, v září byl jejich stav 29 611 mužů z toho 4 917 četníků, 6 438 finančníků a 16 582 vojenských posil a aktivních vojáků.⁴⁷

V roce 1935 vznikly při hlavním štábu další důležité orgány. Patřila sem Rada pro opevňování, která byla nejvyšším orgánem pro opevňování hranic. Této radě bylo přímo podřízené Ředitelství opevňovacích prací.⁴⁸

Zatímco ústředním správním orgánem vojenské správy bylo ministerstvo národní obrany, nejvyšším představitelem a vrchním velitelem československé branné moci byl prezident republiky.⁴⁹ Na návrh ministra národní obrany prezident republiky jmenoval generálního inspektora československé armády, náčelníka hlavního štábu, zemské vojenské velitele, velitele divizí a samostatných brigád, náčelníka Vysoké válečné školy, prezidenta nejvyššího vojenského soudu a nejvyššího vojenského prokurátora a po zřízení sborů i jejich velitele. Prezidentu republiky byla přímo podřízena také hradní stráž a vojenská kancelář prezidenta republiky, která zprostředkovávala styk prezidenta s armádou a ministerstvem národní obrany. V čele kanceláře stál přednosta, kterým býval důstojník vyšší hodnosti.⁵⁰

Vojensky bylo Československo rozčleněno na čtyři zemské vojenské obvody. Vedením obvodů byla pověřena zemská vojenská velitelství se sídlem v Praze, Brně, Bratislavě a Užhorodě (později v Košicích). Zemskému vojenskému velitelství podléhalo 12 divizních oblastí v čele s velitelstvím divizí (pět v Čechách, tři na Moravě a Slezsku, tři na Slovensku a jedno v Podkarpatské Rusi). Zemská vojenská velitelství byla přímo podřízena ministerstvu národní obrany. Se zvětšující se hrozbou války bylo nutno zřídit vyšší vojenské jednotky, jimiž se staly sbory. Na území republiky se nacházelo celkově sedm sborů v čele s vlastním velitelstvím sboru, které bylo podle zákona č. 320/1936 Sb. z. a n., o změně správní působnosti

⁴⁵KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha, 1938. s. 194.

⁴⁶KUCHAŘ, Jan. *Odras zhoršení mezinárodní i vnitřní situace v československém zákonodárství let 1933 - 1936*. Brno, [online]. 2009 [cit. 2010-06-21]. s. 99. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta, vedoucí práce Ladislav Vojáček. Dostupné z < [https:// is.muni.cz/auth/th/125635 /pravf_m/ Prvni_republika_v_1933-1936.pdf](https://is.muni.cz/auth/th/125635/pravf_m/Prvni_republika_v_1933-1936.pdf)>.

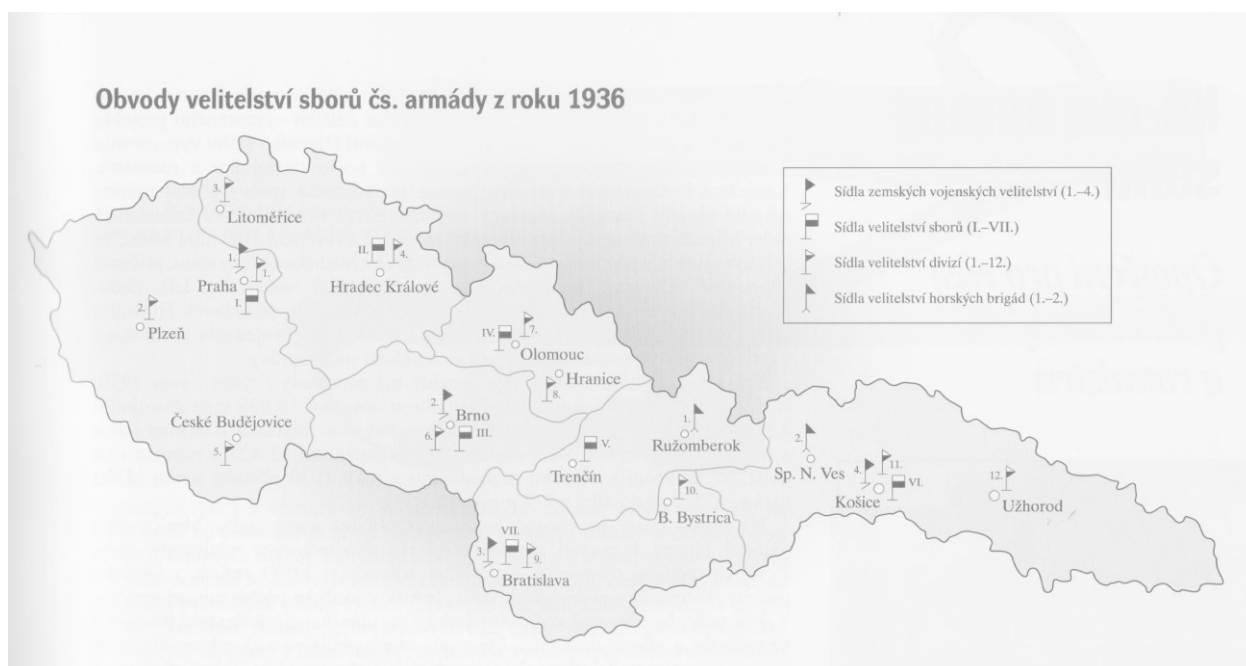
⁴⁷Tamtéž s. 101.

⁴⁸SCHELLE, Karel. *Organizace československého státu v meziválečném období (1918-1938)*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. s. 358. ISBN 80-86861-92-9.

⁴⁹§ 64 zákona č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky.

⁵⁰BÍLEK, Jiří et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl (od roku 1918 o roku 1939)*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, n. p., 1987. s. 177. ISBN 28-044-87.

vojenských útvarů po velitelské stránce podřízeno příslušnému zemskému vojenskému velitelství. Oblast působnosti jednotlivých velitelství sborů pak byla určena vyhláškou ministerstva národní obrany č. 321/1936 Sb. z. a n. ze dne 22. prosince 1936.⁵¹

Dislokace sborů v roce 1936 :

Sbor č. I - Praha / Jihozápadní a západní Čechy

Sbor č. II - Hradec Králové / Severovýchodní Čechy

Sbor č. III - Brno / Jižní Morava

Sbor č. IV - Olomouc / Severní Morava

Sbor č. V - Trenčín / Severozápadní Slovensko

Sbor č. VI - Košice / Východní Slovensko a Podkarpatská Rus

Sbor č. VII – Banská Bystrica / Střední a Jižní Slovensko⁵²

K doplnění branné moci byla Československá republika rozdělena na 48 doplňovacích okresních velitelství. Takto ustálená síť okresních doplňovacích velitelství působila až do konce roku 1938.⁵³

Výkonem vojenské správy byly pověřeny politické úřady I. a II. stolice. Politickým úřadem první stolice v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byly okresní politické správy,

⁵¹STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2007. 55 s. ISBN 978-80-7278-376-2.

⁵²Tamtéž s. 55.

⁵³VLČEK, Bohuslav. Historie a současnost vojenských správních úřadů České republiky. *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 3/2007. 20. července 2007. roč. XVI. číslo 3. s. 196. ISSN 1210-3292.

respektive v městech s vlastním statutem magistráty. Následně úřadem druhé stolice byly v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zemské politické správy. V případě nutnosti ministerstvo národní obrany bylo oprávněno v dohodě s ministerstvem vnitra a ministerstvem pro sjednocení zákonodárství a organizace správy učinit odchylná opatření podle potřeby.⁵⁴

Do kompetence ministerstva národní obrany patřila také vojenská justiční služba, která byla vykonávána vojenskými justičními úřady spolu s vojenskými soudy a vojenskými prokurátorskými úřady.⁵⁵

V rámci vojenské správy byly i některé vědecké ústavy, zejména Vojenský zeměpisný ústav, který vykonával topografickou a kartografickou činnost a Vojenský technický ústav, jenž pracoval na zdokonalování zbraní a bojových prostředků a na využití technického pokroku pro materiální potřeby československé branné moci. Neopomenutelným je i Památník osvobození, který plnil úkoly vojenského historického ústavu a vojenského muzea.⁵⁶

Bezpečnost republiky v meziválečném období posiloval systém spojeneckých smluv, které byly uzavřeny v letech 1920-1921 mezi Československem, Rumunskem a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců (od roku 1929 Jugoslávií). Tato vojensko-politická aliance, známá jako Malá dohoda, měla za cíl zabránit snahám Maďarska o obnovu Uherska a restauraci Habsburků na rakouském či maďarském trůnu.⁵⁷

Zhoršující se mezinárodně politická situace třicátých let si vyžádala nastavit systém přípravy republiky pro případné válečné operace. Bylo nutné zabezpečit ochranu civilního obyvatelstva a zajistit materiální zdroje. K zabezpečení těchto úkolů byl v roce 1935 vydán zákon č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně před leteckým útokem⁵⁸. Tento zákon stanovoval práva a povinnosti správních orgánů, právnických a fyzických osob při výstavbě, úpravě a udržování leteckých krytů, opatřit obyvatelstvo protichemickými maskami a přípravu na letecké napadení⁵⁹. Úřadům byly dány pravomoci umožňující úpravu objektů pro potřeby obrany a dokonce měly právo uvedený objekt i vyvlastnit⁶⁰. Obranu proti leteckým útokům bylo umožněno budovat mimo brannou moc. Tyto aktivní prvky obrany budovaly podniky svým

⁵⁴§ 45 zákona 374/1920 Sb. z. a n., přechodná ustanovení branného zákona o provedení odvodů v roce 1920.

⁵⁵SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2008. s. 358. ISBN 978-80-87071-92-2.

⁵⁶Tamtéž s. 358.

⁵⁷STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády Generální štáb 1919-2009*, Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2009. s. 20. ISBN 978-80-7278-515-5.

⁵⁸Letecké se stává strategickým druhem vojsk, jehož činnost mimo frontovou linii ohrožuje strategický průmysl, komunikační uzly a jiné důležité instituce a tím dochází k přímému ohrožení civilního obyvatelstva nacházejícího se v jejich blízkosti.

⁵⁹§§ 1 a 2 zákona č. 82/1935 Sb. z. a n., o ochraně a obraně proti leteckým útokům.

⁶⁰§ 9 zákona č. 82/1935 Sb. z. a n., o ochraně a obraně proti leteckým útokům.

nákladem. Jiná zařízení, která byla důležitá pro obranu státu, po dohodě s příslušným ministerstvem dostala za úkol, aby takto připravené prostředky udržovala v řádném stavu⁶¹.

V době ohrožení státu také dochází ke zpřísnění zpravodajských opatření. Ta byla nastavena tak, aby nedocházelo k únikům zvláště citlivých informací. Byl zakázán přístup k místům, kde se nacházela důležitá zařízení pro obranu státu. V průběhu vojenských cvičení a za branné pohotovosti státu byl omezen přístup do určitých lokalit. Zpravodajská opatření také zahrnovala povinnost majitelů soukromých zařízení pro šíření zpráv jinak než za použití elektrické energie, aby byla zařízení zpřístupněna vojenské správě ke kontrole. Mohl být vydán zákazat vývozu negativu fotografií, případně i dovoz a užívání fotoaparátů.

Dále zákon rozebírá, jak mají být zabezpečeny zájmy státu a k tomu zavádí nové orgány a instituty vojenské správy, vymezuje důležité pojmy a zavádí i soudní sankce.⁶²

⁶¹§ 14 zákona č. 82/1935 Sb. z. a n., o ochraně a obraně proti leteckým útokům.

⁶²KUCHAŘ, Jan. *Odras zhoršení mezinárodní i vnitřní situace v československém zákonodárství let 1933 - 1936*. Brno, [online]. 2009 [cit. 2010-06-21]. s. 86. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta, vedoucí práce Ladislav Vojáček. Dostupné z < [https:// is.muni.cz/auth/th/125635 /pravf_m/ Prvni_republika_v_1933-1936.pdf](https://is.muni.cz/auth/th/125635/pravf_m/Prvni_republika_v_1933-1936.pdf)>.

3 Vznik a vývoj Československé armády v období první Československé republiky

3.1 Vznik a vývoj československé armády v letech 1918 - 1938

Po vyhlášení československého státu 28. října 1918 bylo nutno zabezpečit klid a pořádek ve vnitrozemí a zabezpečení nově vytvořených hranic. Tehdejší brannou moc tvořili především vojáci a důstojníci bývalé rakousko-uherské armády, kteří legálně nebo nelegálně pobývali v Praze a dobrovolně se přihlásili Národnímu výboru k dispozici. Vznikaly zde i dobrovolnické jednotky z členů tělovýchovných organizací především Sokola a Dělnické tělocvičné jednoty. K vyhocené vojenské situaci na Slovensku a ve Slezsku bylo potřeba nasadit pravidelnou armádu. Proto byla za základ nově vytvářené branné moci použita rakouská struktura doplňování.⁶³ Po příjezdu italských a francouzských legionářů se podařilo vytvořit základ nových československých jednotek.

Období od listopadu 1918 do července 1919 bylo pro tvořící se československé ozbrojené síly zkouškou odolnosti ve vojenských konfliktech odehrávajících se na celém území nově vytvořeného státu. Mezi nejrozsáhlejší konflikt patřil boj o slovenské území s Maďarskem. V těchto bojích s maďarskou armádou nově tvořící se armáda utrpěla mnoho porážek a jen silící politický tlak dohodových spojenců donutil maďarskou armádu ke stažení z území Slovenska.

Tímto aktem došlo k naplnění základního požadavku vytvoření celistvého územního celku, protože kromě celého Slovenska se podařilo připojit i Podkarpatskou Rus a tím ovládnout celé území nového státního celku. Nepřesvědčivé bojové výsledky československé armády v těchto ozbrojených konfliktech měly za následek prosazení politické představy o vzniku milicí, které měly nahradit stálou armádu.⁶⁴ Ukončení války a přechod na mírový život byly základem pro dostatečnou a řádně vycvičenou stálou armádu.⁶⁵ K naplnění těchto podmínek se nejdříve musely vytvořit právní základy obrany státu. Proto ústavní listina Československé republiky (zák. č. 121/1920 Sb. z. a n.), věnovala vojenským věcem několik významných ustanovení. Stěžejním ustanovením byl § 127 ústavní listiny, podle něhož byl každý způsobilý státní občan

⁶³SKALÁK, Pavel. *Nebojová činnost armády: (pol. 19. stol. – r. 1989)*. Brno, [online]. 2007 [cit. 2010-06-21]. s. 65-66. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Dostupné z <[https:// is.muni.cz /auth/ th/ 10908/ pravf_d/ Nebojova_cinnost_armady_19._stol._-_1989.pdf](https://is.muni.cz/auth/th/10908/pravf_d/Nebojova_cinnost_armady_19._stol._-_1989.pdf)>.

⁶⁴§ 1 branného zákona č. 193/1920 z. a n. sice bylo stanoveno, že: „*branná soustava republiky Československé bude vybudována na podkladě miličním*“, ale k realizaci tohoto ustanovení v praxi nikdy nedošlo.

⁶⁵VOREL, Jaroslav. *Branný zákon republiky československé s brannými předpisy a jinými zákony a vládními nařízeními týkajícími se branné povinnosti*. Praha: Borový, 1924. s. 5.

povinen podrobit se vojenskému výcviku a uposlechnout výzvy na obranu státu.⁶⁶ První právní normou, která toto ustanovení upravuje, byl branný zákon č. 193/1920 Sb. z. a n. přijatý v březnu 1920. Základním principem zmíněného branného zákona měla být československá armáda tvořena na základě všeobecné branné povinnosti všeho obyvatelstva a byla budována na tzv. rámcovém systému (kádrovém) a doplňkovém. To znamenalo, že československá branná moc byla tvořena vojenskými osobami z povolání a jinými osobami dobrovolně se hlásícími k vojenské službě.⁶⁷

Z uvedeného vyplývá, že branná povinnost byla všeobecná a každý měl povinnost ji vykonat osobně. Podléhal jí každý československý občan ve věku od 20 do 50 let. Splnění branné povinnosti bylo nezbytné pro výkon veřejných nebo státních služeb či volených občanských funkcí. Branná povinnost se skládala z povinnosti odvodní a povinnosti služební. Odvodní povinnost se počítala 1. lednem, kdy občan dosáhl 20. rok věku a trvala do 31. prosince roku, v němž dokončí 22. rok věku. Občannům, kteří z různých důvodů nesplnili v daných letech odvodní povinnost, trvala tato odvodní povinnost až do 31. prosince toho roku, v němž dokončí 50. rok věku.⁶⁸ Osoby narozené v daném roce byly povinny se dostavit k odvodu ve třech za sebou jdoucích letech, v případě, že nebyly odvedeny již v prvním nebo druhém roce, takže v každém roce byly k odvodu povolány tři ročníky zároveň.

Hlavní odvody se zpravidla vykonávaly v sídle okresního politického úřadu v období od 1. března do konce května. Dodatečné odvody se konaly podle potřeby u doplňovacích okresních velitelství. Podle výsledků lékařské prohlídky odvodní komise klasifikovala brance do tří skupin. Branec klasifikovaný značkou A byl schopen bez vady k řadové službě. Značka B znamenala, že byl branec schopen s vadou k pomocným službám a značka C, že branec byl neschopen služby. Na základě přidělené klasifikace byl branec odveden, neodveden nebo byl jeho odvod odročen na příští rok. Proti rozhodnutí o odvodu nebylo možné podat opravný prostředek.⁶⁹

O zařazení brance k určitému útvaru rozhodovaly především jeho tělesné a duševní schopnosti, dosažené vzdělání a jeho předchozí zaměstnání. Branec měl i možnost při odvodu požádat, aby byl například z důvodu záliby o určitý vojenský obor, odvelen k určité zbraní. O svém služebním zařazení byl branec uvědomen při svém povolání k vojenské službě.⁷⁰

⁶⁶KOL. AUTORŮ. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Ministerstvo obrany ČSR. Praha: Orbis. 1938. s. 71.

⁶⁷Tamtéž s. 72.

⁶⁸§ 9 zákona č. 193/1920 Sb. z. a n., branný zákon.

⁶⁹KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha. 1938. s. 187.

⁷⁰Tamtéž s. 188.

Zákon také zakazoval oženit se bez zvláštního povolení a platil pro všechny osoby, které ještě nesplnily odvodní povinnost a také pro brance, kteří nevykonali prezenční službu. Byla tady možná výjimka, kterou mohl udělit příslušný politický úřad druhé stolice. Bez povolení vojenských úřadů se nemohli oženit ani důstojníci a rotmistři z povolání i déle sloužící poddůstojníci.⁷¹ Tímto rozhodnutím chtěla vojenská správa zamezit sňatkům s osobami, které představovaly pro republiku, nebo výkon vojenského povolání nějaké riziko.

Délka prezenční služby byla vzhledem k proměnlivosti vnitropolitické i zahraniční situace několikrát změněna. Branný zákon z 19. března (č. 193/1920 Sb. z. a n.) v § 17 stanovil bez dalších výkladů, že prezenční služba je stanovena na čtrnáct měsíců. V přechodných ustanoveních tohoto zákona najdeme § 61, který určil, že odvedenci v roce 1920-1922 jsou povinni po vykonání normální prezenční služby setrvat v další činné službě po dobu deseti měsíců (v součtu tedy dva roky) a odvedení v roce 1923-1925 po dobu čtyř měsíců (v součtu tedy osmnáct měsíců).⁷² Osmnáctiměsíční prezenční služba byla zákonem č. 51/1927 Sb. z. a n. prodloužena i brancům odvedeným v roce 1926 a později. Teprve zákon č. 66/1932 Sb. z. a n. vyslovil, že branci odvedení v roce 1933 nebo později absolvují již jen čtrnáctiměsíční službu.⁷³

Zhoršení politicko-vojenské situace počátkem 30. let přimělo zákonodárce přijmout nový zákon č. 267/1934 Sb. z. a n., ze dne 19. prosince 1934, který znovu zavedl dvouletou prezenční službu, a to i pro brance odvedené v roce 1933. Zde se nenaplnil zákon č. 66/1932 Sb. z. a n., kde čtrnáctiměsíční prezenční služba nebyla vůbec realizována.⁷⁴

Po skončení prezenční služby byli branci přeloženi do zálohy, která se dělila na I. zálohu a II. zálohu. První záloha měla za války doplnit stálé vojsko na válečný počet. Tvořili ji tzv. záložníci do 40 let. Druhá záloha byla určena za války k výkonu strážní služby v týlu a patřili do ní muži od 41 do 50 let.⁷⁵

K zajištění potřebného mírového počtu vojska byl stanoven kontingent 70 000 branců. Roční kontingent branců mohl být ministrem národní obrany se souhlasem vlády podle potřeby

⁷¹ § 36 zákona č. 193/1920 Sb. z. a n., branný zákon.

⁷² BŘACH, Radko. Generál Maurice Pellé: *První náčelník hlavního štábu čs. branné moci*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2007. s. 157. ISBN 978-80-7278-380-9.

⁷³ § 1, odst. 1., zákona č. 66/1932 Sb. z. a n., o délce prezenční služby a o některých změnách branného zákona a zákona ze dne 8. dubna 1927, č. 53/192. *Prezenční služba vojenská těchto osob, nejsou-li zařazeny nebo přeloženy do náhradní zálohy, trvá 14 měsíců.*

⁷⁴ § 1, odst. 1., zákona č. 267/1934 Sb. z. a n., o délce prezenční služby. *Pravidelná prezenční služba trvá dvě léta.*

⁷⁵ KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha. 1938. s. 188.

zvýšen, ale zvýšení nesmělo překročit počet 5 000 branců.⁷⁶ Po roce 1934 se začaly počty vojáků z povolání z důvodu modernizace armády výrazně zvyšovat. K tomu bylo zapotřebí určitých změn v zákone č. 66/1932 Sb. z. a n., který určoval jen omezené doplnění branců. Tuto změnu zaručoval zákon č. 26/1937 Sb. z. a n., kterým se mění § 3 zákona 66/1932 sb. z. a n.⁷⁷ Tímto rozhodnutím se mohl kontingent nováčků ministrem obrany se souhlasem vlády libovolně navýšit dle potřeb armády.

V případě potřeby mohl prezident republiky po slyšení vlády povolat do zbraně pět nejmladších ročníků. V případě válečného stavu prezident republiky po slyšení vlády vyhlásil mobilizaci. Byly povolány zálohy a náhradní zálohy k činné službě. Mobilizace mohla být částečná anebo všeobecná. Občan, který podléhal mobilizaci, měl povinnost do 24 hodin opustit své bydliště a odebrat se k určenému vojenskému útvaru. Ukončení mobilizace se nazývalo demobilizací. Tu opět vyhlášoval prezident republiky na návrh ministra národní obrany.⁷⁸

Domácí vojsko na nově vzniklém území navazovalo na vojenskou organizaci bývalého Rakouska-Uherska s různými dobrovolnickými jednotkami, které vznikaly v období zrodu Československé republiky. K zahraničnímu vojsku se počítaly jednotky francouzských, italských a ruských legionářů, a také příslušníci tzv. domobrany z Itálie. Požadavkem bylo ze všech těchto různorodých jednotek vytvořit jednotné vojsko s jednotným velením a jednotnými zájmy.⁷⁹

Ustanovení Československé branné moci jako jednotného útvaru bylo provedeno po skončení bojů na Slovensku, vydáním rozkazu ministra národní obrany V. Klobáče ze dne 2. ledna 1919 čj. 14 002-pres1919 o unifikaci, který následně podpořil svým rozkazem také prezident republiky profesor T. G. Masaryk. Takzvanou unifikací došlo ke sloučení jednotek domácího a zahraničního vojska.⁸⁰

První unifikace proběhla u pěchoty, dále pokračovala u jednotek dělostřelectva, jezdeckta, ženijních jednotek a dalších složek. Nově vznikly hraničářské prapory a pluky horské pěchoty.⁸¹

⁷⁶§ 1, odst. 1, zákona č. 53/1927 Sb. z. a n., o ročním kontingentu branců, o náhradní záloze a o některých změnách branného zákona.

⁷⁷§ 3 odst. 2, zákona č. 66/1932 Sb. z. a n., o délce presenční služby a o některých změnách branného zákona a zákona ze dne 8. dubna 1927, č. 53/1927. *Toto zvýšení nesmí však překročiti počet 5.000 branců.*

⁷⁸KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha. 1938. s. 188.

⁷⁹FIDELR, Jirí. Unifikace československé branné moci. *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 4/1999. 9. září 1999. roč. VIII. číslo 4. s. 165-166. ISSN 1210-3292.

⁸⁰Tamtéž s. 166.

⁸¹Tamtéž s. 168.

Dnem 1. ledna 1922 byla dokončena unifikace československé branné moci a stala se rozhodujícím prvkem při utváření československé armády, zde se povedlo realizovat tradici českých vojsk s tradicí legionářských vojsk.⁸²

Od února 1919 působila na nově vzniklém území francouzská vojenská mise, která měla zásadní vliv na tvorbu a vývoj výstavby československé armády. Byla náhradou za italskou vojenskou misi. Francouzská vojenská mise byla zodpovědná za organizaci a přípravu nově se tvořící československé armády.⁸³ Dne 12. července 1919, byl ze sekce Francouzské vojenské mise a oddělení Ministerstva národní obrany vytvořen Hlavní štáb československé branné moci a 15. října 1919 byla schválena organizace Ministerstva národní obrany.⁸⁴

Poslání a úkoly, které Francouzská vojenská mise měla plnit, se v průběhu let měnila a přizpůsobovala vzniklým poměrům. Byla tak nejsilnějším stabilizačním prvkem. Působení této mise můžeme rozdělit na tři etapy. První etapou je období od února do května 1919, kdy působila mise jako poradní orgán. V té době byl v jejím čele generál Maurice César Joseph Pellé, který byl hned v prvních dnech činnosti mise jmenován náčelníkem Hlavního štábu. Vzhledem k tomu, že institut Hlavního štábu ještě neexistoval, stalo se prvním úkolem mise jeho vytvoření.⁸⁵

Druhá etapa probíhala v období od června 1919 do počátku roku 1926, důvodem byl válečný konflikt na Slovensku. Poradní charakter mise se změnil a její příslušníci převzali velitelskou odpovědnost. Důkazem toho bylo dočasné ustanovení generála Maurice Césara Josepha Pellého vrchním velitelem československých vojsk, této funkce se v tomto kritickém stavu vzdal prezident republiky, aby zabezpečil optimální řízení ozbrojených sil ve vojenském konfliktu. Nasazení francouzských generálů a důstojníků na vysokých velitelských místech ve válce o Slovensko nabylo masového charakteru. Po skončení konfliktu jich mnoho zůstalo na svých funkcích a až začátkem druhé poloviny dvacátých let se jejich stav postupně začal snižovat a jejich velitelské funkce začali obsazovat českoslovenští důstojníci. Od února 1927 byly všechny velitelské funkce v rukou československých důstojníků.⁸⁶

⁸²FIDELR, Jiří. Unifikace československé branné moci. *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 4/1999. 9. září 1999. roč. VIII. číslo 4. s. 167. ISSN 1210-3292.

⁸³BŘACH, Radko. Generál Maurice Pellé: *První náčelník hlavního štábu čs. branné moci*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2007. s. 58-67. ISBN 978-80-7278-380-9.

⁸⁴ADAMUS, Lubomír, BÍLEK, Jiří. *Reprezentujeme armádu, Prahu i svou vlast (88 zastavení s Čestnou stráží Armády České republiky)*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, PIC MO, 2010. s. 121. ISBN 978-80-7278-542-1.

⁸⁵FIDELR, Jiří. Význam francouzské vojenské mise pro výstavbu československé branné moci. *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 2/1999. 11. března 1999. roč. VIII. číslo 2. s. 118-119. ISSN 1210-3292.

⁸⁶Tamtéž s. 119.

Třetí etapa začala počátkem roku 1926, kdy se do rukou československého generála dostala nejvýznamnější vojenská funkce, byla to funkce náčelníka Hlavního štábu československé branné moci. Tímto okamžikem získává francouzská vojenská mise opět poradní charakter a přechází do podřízenosti ministra národní obrany.⁸⁷

Výrazným způsobem se francouzská vojenská mise podepsala i na rozvoji vojenského školství. Pro výchovu československých důstojníků hlavního štábu založila v Praze v roce 1921 Válečnou školu (od 1. října 1934 Vysokou školu válečnou) a měla také podíl na vzniku Vojenské akademie v Hranicích na Moravě. Škola v průběhu let vychovala mnoho významných vojenských osobností.⁸⁸

V průběhu francouzské vojenské mise se v jejím čele postupně vystřídali francouzští generálové Maurice César Joseph Pellé (1919-1921), Eugène Desiré Antoine Mittelhauser (1921-1926) a Louis Eugène Faucher (1926-1938). Podpisem Mnichovské dohody v září roku 1938 byla francouzská mise v Československu ukončena.⁸⁹

Československá armáda byla od začátku budována jako armáda kde, byly zastoupeny všechny druhy vojsk od pěchoty, jezdeckva a dělostřelectva až po nově se tvořící letectvo a obrněné vojsko. V roce 1920 měla československá armáda devět druhů vojsk, které se dělily na pomocné a hlavní. Pěchota, dělostřelectvo, jezdeckvo a letectvo tvořily hlavní zbraně. K pomocným zbraním byly zařazeny železniční vojsko, ženijní vojsko, telegrafní vojsko, automobilové vojsko a vozatajstvo. Obrněné jednotky, dobově nazývané jako útočná vozba, byly přiřčeny k pěchotě a říční válečné loďstvo k ženijnímu vojsku. Rozdělení vojsk na hlavní a pomocné bylo v roce 1933 zrušeno a bylo rozlišeno pouze šest druhů zbraní, a to pěchota, dělostřelectvo, jezdeckvo, letectvo, ženijní vojsko a telegrafní vojsko.⁹⁰

Nástupem Adolfa Hitlera do funkce říšského kancléře (30. ledna 1933) se zásadně mění situace ve střední Evropě. Tato skutečnost se stala pro obranyschopnost Československa důležitou a to z důvodů, že Německo se stává naším nepřítelem číslo jedna.⁹¹ Bylo nezbytné provést nová opatření ke zvýšení obranyschopnosti státu. Už v roce 1932 (1. 12.) je zřízen Armádní poradní sbor a v roce 1933 (6. 10.) to byla Nejvyšší rada obrany státu. Tyto orgány

⁸⁷FIDELR, Jiří. Význam francouzské vojenské mise pro výstavbu československé branné moci. *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 2/1999. 11. března 1999. roč. VIII. číslo 2. s. 119. ISSN 1210-3292.

⁸⁸Tamtéž s. 121.

⁸⁹VYKOUPILOV, Libor. *Slovník českých dějin*. 2. přepracované a doplněné vydání. Brno: Julius Zirkus, 2000. s. 174. ISBN 80-902782-0-5.

⁹⁰KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha, 1938. s. 197-249.

⁹¹STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2007. s. 10. ISBN 978-80-7278-376-2.

začaly realizovat plány pro reorganizaci a modernizaci československé armády. V druhé polovině třicátých let se začalo s výstavbou pohraničních opevnění, která měla v případě napadení snížit početní převahu protivníka, umožnit provedení mobilizace a přechod do protiútoků. Koncepce výstavby opevnění byla součástí celkového plánu obrany státu. O důležitosti těchto opevnění svědčí i to, že Nejvyšší rada obrany státu, přidělila 14. července 1934 200 milionu Kč, které měly být vyčerpány do konce roku 1937. Při Hlavním štábu byly v březnu 1935 vytvořeny orgány pověřené řízením opevňovacích prací. Jednalo se o Radu pro opevňování a Ředitelství opevňovacích prací.⁹²

Počátkem roku 1938 byla reorganizace československé armády ukončena. Mírovou československou armádu tvořily čtyři zemská vojenská velitelství, sedm velitelství sborů, sedmnáct pěších divizí a čtyři rychlé divize. Početní stav armády přesahoval 200.000 mužů. V případě vypuknutí válečného stavu mělo být od 15. února 1938 připraveno bránit naši vlast dvacet dva divizí, dvanáct hraničních oblastí v síle divize, čtyři rychlé divize, dvě zvláštní skupiny v síle pěší brigády a padesát pět letek vojenského letectva.⁹³

Bezprostřední ohrožení státu si již 22. září vynutilo vyhlášení ostrahy hranic a plné bojové pohotovosti, po němž 23. září následovala všeobecná mobilizace. Hlavním velitelem mobilizované armády o síle 1 100 000 mužů, byl prezidentem jmenován dosavadní náčelník hlavního štábu generál Ludvík Krejčí. K obraně republiky měl generál Krejčí k dispozici v rámci čtyř armád a velitelské zálohy připraveno čtrnáct velitelství sborů, třicet čtyři pěších divizí, čtyři rychlé divize a tři zvláštní skupiny. Místo rozkazu k boji však bylo našimi politiky dne 30. září 1938 rozhodnuto podrobit se mnichovskému diktátu. Naše odhodlaná a k boji připravená armáda byla donucena ustoupit bez boje. Vyklizené oblasti bezprostředně poté obsadily německé jednotky a následně si Maďarsko a Polsko začaly činit nároky na části československého území. Československá armáda byla v roce 1938 v přepočtu na osoby nejvyzbrojenější armádou světa.⁹⁴

⁹²STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2007. s. 71-72. ISBN 978-80-7278-376-2.

⁹³ŠRÁMEK, Pavel, *Československá armáda v roce 1938*, Brno-Náchod: Nakladatelství a vydavatelství Společnost přátel československého opevnění. 1996. s. 12.

⁹⁴STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády Generální štáb 1919-2009*, Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2009. s. 32-34. ISBN 978-80-7278-515-5.

4 Závěr

Vývoj vojenské správy na našem území je téma, které je rozsáhlé a přesahuje rámec bakalářské práce. V úvodu jsem si vytýčil zanalyzovat přehled o vývoji vojenské správy na našem území se zaměřením na období první československé republiky a doufám, že se mi jej podařilo naplnit.

Při tvorbě textu jsem vycházel z významných historických událostí, které jsou pro vývoj vojenské správy ve sledovaném období neopomenutelné. Dále jsem se v práci, kromě vzniku jednotlivých orgánů vojenské správy, zabýval také vznikem a postupným utvářením československé branné moci a prvorepublikovou armádou.

Kapitola věnovaná československým legiím je v této práci významná hlavně tím, že legie jsou považovány za první odboj, který se významně podílel na vzniku Československa, a po skončení první světové války, hrál důležitou roli při budování nově se tvořící československé armády a vojenské správy.

V dnešní době je vojenská správa veřejností vnímána jako něco nadbytečného, dokonce se ozývají hlasy o její nepotřebnosti nebo jejím úplném zrušení. Dle mého názoru jsou tyto myšlenky veřejnosti spojeny jen s armádou, která plní funkci pouze v případě války a je zde potlačená funkce a význam vojenské správy jako státní a veřejné správy plnící důležité úkoly v mírovém životě.

Události, které jsou předmětem této práce, by měly být varováním pro budoucí generace, protože dobrá vojenská správa je garantem bezproblémového fungování státu. Varujícím mementem nechť je nám rok 1938, kdy byla narušena dobře fungující vojenská správa a jedna z nejlépe vyzbrojených a vycvičených armád světa neměla možnost bránit suverenitu a demokracii mladého Československého státu. Toto pochybení posléze vedlo i k jeho konečnému rozpadu. Činnost dnešní vojenské správy by měla vést k tomu, aby se již nikdy podobná situace neopakovala.

5 Resumé

This thesis is focused on development of the military administration on our territory during the period of the first Czechoslovak Republic.

The military administration is considered to be one of the traditional branch of the public administration. It is characterized as public administration activity the main task of which is to create and operate the military forces of the country. The military administration is also focused on the planning of the country defence, operation preparation and performance in the national economy and in all the areas of the state administration and public life which should care for the country defence. The above mentioned definition is part of law No. 222/1999 Col. But the military administration could be characterized with this definition much earlier.

The topic of military administration development on our area is very wide therefore in my thesis I follow only some specified period of the first Czechoslovak Republic. During this period important political and social changes took place as a consequence of the end of the first world war. These changes can be taken for the most important in the history of the Czechoslovak Republic development. This period is crucial for this country because there took place changes which were to assess viability of the recently created state. At that time also newly formed military administration should have proven its vitality.

The thesis is divided into individual chapters which describe chronologically development of the military administration on our territory during specified time period of the first republic. The first part is focused on the establishment, development and activity of the Czechoslovak legions. There are recorded individual development stages on the battlefields of the first world war in Russia, France and Italy. The second part is focused on foreign and home resistance movement which created prerequisite for establishment of a new state formation. It describes creation of individual elements of the military administration and its entire function mechanism. It describes beginning of establishment of the general staff, the Ministry of Defence, the unification of the Czechoslovak military power and the activities of the French military mission in this territory. The third part is concentrated on the period of the first Republic Czechoslovak Army from its establishment in 1918 to 1938, when it gradually cease to exist after the Munich agreement signature. The target of the thesis is to analyze the military administration development on our territory during specified time period of the first republic. Also historically important events are presented that influenced it.

6 Zdroje

6.1 Legislativa

Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého,
Zákon č. 2/1918 Sb. z. a n., jímž se zřizují nejvyšší Správní úřady ve státě československém,
Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky,
Zákon č. 449/1919 Sb. z. a n., o zákonné ochraně Československé republiky,
Zákon č. 462/1919 Sb. z. a n., o půjčování míst legionářům,
Zákon č. 654/1919 Sb. z. a n., kterým se zřizuje kancelář presidenta republiky,
Zákon č. 126/1920 Sb. z. a n., o organizaci politické správy,
Zákon č. 193/1920 Sb. z. a n., branný zákon republiky Československé,
Zákon č. 196/1920 Sb. z. a n., jímž se stanoví početný mírový stav československého vojska,
Zákon č. 374/1920 Sb. z. a n., jímž se provádějí přechodná ustanovení branného zákona ze dne
19. března 1920, zákon č. 193 Sb. z. a n., o provedení odvodů v roce 1920,
Zákon č. 363/1921 Sb. z. a n., vládní nařízení o propouštění přebytných,
Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., zákon na ochranu republiky,
Zákon č. 51/1927 Sb. z. a n., o délce presenční služby vojenské,
Zákon č. 53/1927 Sb. z. a n., o ročním kontingentu branců, o náhradní záloze a o některých
změnách branného zákona,
Zákon č. 66/1932 Sb. z. a n., o délce presenční služby a o některých změnách branného zákona
a zákona ze dne 8. dubna 1927, č. 53/1927,
Zákon č. 267/1934 Sb. z. a n., o délce presenční služby,
Zákon č. 82/1935 Sb., z. a n., o ochraně a obraně proti leteckým útokům,
Zákon č. 131/1936 Sb. z. a n., o obraně státu,
Nařízení vlády č. 270/1936 Sb. z. a n., o strážní obrany státu,
Zákon č. 142/1936 Sb. z. a n., o půjčce na obranu státu,
Zákon č. 320/1936 Sb. z. a n., o změně správní působnosti vojenských útvarů,
Vyhláška ministerstva národní obrany po dohodě s ministrem vnitra č. 321/1936 Sb. z. a n.,
o určení oblasti působnosti velitelství sborů,
Zákon č. 26/1937 Sb. z. a n., kterým se mění § 3 zákona ze dne 11. května 1932, č. 66 Sb. z. a n.,
Zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.

6.2 Odborná literatura

ADAMUS, Lubomír, BÍLEK, Jiří. *Reprezentujeme armádu, Prahu i svou vlast (88 zastavení s Čestnou stráží Armády České republiky)*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, PIC MO, 2010. 135 s. ISBN 978-80-7278-542-1.

ANTONÍN, Robert, BEZECNÝ, Zdeněk, BROŽOVÁ Věra et al. *Encyklopedie Českých dějin*. 1. vyd. Praha: Reader's Digest Výběr, 2008. 520 s. ISBN 978-80-86880-65-5.

BALÁŽ, Július, DUBÁNEK, Martin. *Ročenka 2010*. Vojenský historický archiv. 1. vyd. Dobruška: Ministerstvo obrany České republiky, OKP, 201. 285 s. ISBN 978-80-7278-558-2.

BÍLEK, Jiří et al. *Vojenské dějiny Československa III. díl (od roku 1918 o roku 1939)*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, n. p., 1987. 583 s. ISBN 28-044-87.

BÍLEK, Jiří et al. *Od knížecí družiny k posádkovému městu*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2006. 102 s. ISBN 80-7278-347-5.

BŘACH, Radko. Generál Maurice Pellé: *První náčelník hlavního štábu čs. branné moci*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2007. 229 s. ISBN 978-80-7278-380-9.

HANZLÍK, František. *Idea československé státnosti a čs. legie v období I. světové války*. 1. vyd. Vyškov: VVŠ PV, 2001. 124 s. ISBN 80-7231-085-2

JAKL, Tomáš, et. al. *Zborov 1917-2007*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2008, 111 s. ISBN 978-80-7278-462-2.

KAPRAS, Jan, et. al. *Armáda a národ*. Národní rada Československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha, 1938. 520 s.

KAPRAS, Jan, et. al. *Idea Československého státu*. Lidové vydání. Národní rada československá v nakladatelství, L. Mazáč: Praha 1936. 613 s.

KOL. AUTORŮ. *Dvacet let československé armády v osvobozeném státě*. Ministerstvo obrany ČSR. Praha: Orbis 1938. 234 s.

ROUŠAR, Jaroslav. *Česká republika a její profesionální armáda*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2006. 159 s. ISBN 80-7278-312-2.

SANDIFORD-PELLÉ, Isabelle. *Generál Pellé – obrázkový deník*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, PIC MO, 2010. 159 s. ISBN 978-80-7278-521-6.

- SCHELLE, Karel et al. *Dějiny české veřejné správy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 314 s. ISBN 978-80-7380-203-5.
- SCHELLE, Karel. *Dějiny českého ústavního práva*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2010. 177 s. ISBN 978-80-7418-067-5.
- SCHELLE, Karel. *Organizace československého státu v meziválečném období (1918-1938)*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 470 s. ISBN 80-86861-92-9.
- SCHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2008. 431 s. ISBN 978-80-87071-92-2.
- SCHELLE, Karel. *Vývoj veřejné správy v letech 1848 - 1948*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. 389 s. ISBN 80-86432-25-4.
- STEHLÍK, Eduard. *Srdce armády Generální štáb 1919-2009*, Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2009, 103 s. ISBN 978-80-7278-515-5.
- STRAKA, Karel. *Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2007. 158 s. ISBN 978-80-7278-376-2.
- ŠRÁMEK, Pavel, *Československá armáda v roce 1938*. Brno-Náchod: Nakladatelství a vydavatelství Společnost přátel československého opevnění. 1996. 78. s.
- VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel. *České právní dějiny do roku 1945*. 1. vyd. Ostrava: KEY Publishing, 2007. 218 s. ISBN 978-80-87071-20-5.
- VONDRÁŠEK, Václav, HANZLÍK, František. *Krajané v USA a vznik ČSR v dokumentech a fotografiích*. 2. upravené vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, AVIS, 2009. 143 s. ISBN 978-80-7278-528-5.
- VOREL, Jaroslav. *Branný zákon republiky československé s brannými předpisy a jinými zákony a vládními nařízeními týkajícími se branné povinnosti*. Praha: Borový, 1924. 474 s.
- VYKOUPILOV, Libor. *Slovník českých dějin*. 2. přepracované a doplněné vydání. Brno: Julius Zirkus, 2000. 769 s. ISBN 80-902782-0-5.

6.3 Časopisy

FIDELR, Jiří. Význam francouzské vojenské mise pro výstavbu československé branné moci. *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 2/1999. 11. března 1999. roč. VIII. číslo 2. s. 117-122. ISSN 1210-3292.

FIDELR, Jiří. Unifikace československé branné moci. *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 4/1999. 9. Září 1999. Roč. VIII. Číslo 4. S. 165-168. ISSN 1210-3292.

KUDELA, Ivan. Anabáze ruských legií 1918-1920, *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 1/2004. 1. března 2004. roč. XIII. číslo 1. s. 154-162. ISSN 1210-3292.

MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část první, Na frontách světové války. *Veda-Armáda-Spoločnosť*, 1992, roč. 3, č. 1. s. 99-129.

MINAŘÍK, Pavel. Československý zahraniční vojenský odboj v letech 1914-18, Část druhá, vystoupení československých legií v Rusku v roce 1918. *Veda-Armáda-Spoločnosť*, 1992, roč. 3, č. 2. s. 94-107.

VLČEK, Bohuslav. Historie a současnost vojenských správních úřadů České republiky. *Vojenské rozhledy*; Czech military review. 3/2007. 20. července 2007. roč. XVI. číslo 3. s. 196-199. ISSN 1210-3292.

6.4 Akademické práce

KUCHAŘ, Jan. *Odras zhoršení mezinárodní i vnitřní situace v československém zákonodárství let 1933 - 1936*. Brno, [online]. 2009 [cit. 2010-06-21]. 110 s. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Právnická fakulta, vedoucí práce Ladislav Vojáček. Dostupné z < https://is.muni.cz/auth/th/125635/pravf_m/Prvni_republika_v_1933-1936.pdf>.

SKALÁK, Pavel. *Nebojová činnost armády: (pol. 19. stol. – r. 1989)*. Brno, [online]. 2007 [cit. 2010-06-21]. 243 s. Dizertační práce. Masarykova univerzita. Dostupné z <https://is.muni.cz/auth/th/10908/pravf_d/Nebojova_cinnost_armady_19._stol._-1989.pdf>.

6.5 Elektronické prameny

LÁNÍK, Jaroslav. *Ministerstvo obrany* [online]. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2012 [cit. 2012-06-20]. Ministerstvo obrany 1918 -1989. Dostupné z WWW:
<<http://www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/historie/ministerstvo-obrany-1918-1989-5316/>>